

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ РАДОМИШЛЬСЬКОЇ ГРОМАДИ

*Лернер Олеся, студентка,
Житомирський державний університет імені Івана Франка
lesalerner@gmail.com*

Збереження та раціональне використання природних ресурсів є однією з найбільш важливих проблем сучасного світу. Природно-заповідний фонд України характеризує собою території суходолу і водного простору, природні комплекси та об'єкти, які мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність. Визначені цінності забезпечуються із збереженням природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, підтримкою загального екологічного балансу та забезпечення фонового моніторингу довкілля [1].

Природно-заповідний фонд є надзвичайно важливою складовою природних ресурсів, які забезпечують екологічну стійкість та здоров'я природних екосистем. Розумне використання та збереження природно-заповідного фонду є основою для забезпечення життєвого рівня людей та економічного розвитку території. Проблематика природно-заповідного фонду є однією з найбільш актуальних тем, які вивчаються у різних галузях науки та включають в себе екологічні, економічні, соціальні та правові аспекти. У працях дослідників можна знайти аналіз сучасного стану природно-заповідного фонду, причини його зниження, визначення ефективних способів збереження та використання цих ресурсів, а також розроблення рекомендацій щодо політики в галузі охорони природи та забезпечення сталого розвитку[2;3; 4].

Радомишльська громада має унікальні природні та історичні можливості і є однією з туристичних перлин Житомирщини. Важливим елементом розвитку економіки громади є сільське господарство та лісництво, активно розвивається рослинництво, основні площі зайняті під зерновими, зокрема пшениця, жито.

Аналіз структури природно-заповідного фонду Радомишльської громади дає підстави стверджувати, що 99% його сконцентровано в двох лісництвах – ДП «Радомишльський лісгосп» (635,5 га – 58,7 % від загальної площі ПЗФ) та ДП «Радомишльське ЛМГ» (440,5 га – 40,69 %). В першому – значну площу займають три лісових заказники місцевого значення (635,4 га), а в ДП «Радомишльське ЛМГ» – переважають ландшафтні заказники місцевого значення (440,5 га) [2]. Систематизований аналіз структури природно-заповідного фонду Радомишльської громади наводимо у таблиці 1.

Таблиця 1. – Структура та об'єкти природно-заповідного фонду Радомишльської громади

№ з/п	Назва об'єкта	Тип	Площа, га	Назва підприємства, організації, установи - землекористувача (землевласника), у віданні якого знаходиться об'єкт ПЗФ	Постанова, рішення, згідно якої створено (оголошено) даний об'єкт ПЗФ
1.	Заказник місцевого значення «Гута»	Лісовий	77	ДП «Радомишльський лісгосп»	Рішення облвиконкому від 23.12.1991 р. № 360
2.	Заказник місцевого значення «Радомишльський»	Лісовий	166,4	ДП «Радомишльський лісгосп»	Рішення облвиконкому від 23.12.1991 р. № 360
3.	Заказник місцевого значення «Берви»	Ботанічний	392	ДП «Радомишльський лісгосп»	Рішення облвиконкому від 03.12.1982 р. № 489
4.	Пам'ятка природи місцевого значення «Урочище криниченька»	Ботанічний	0,1	ДП «Радомишльський лісгосп»	Рішення облвиконкому від 31.03.1964 р. № 149
5.	Пам'ятка природи місцевого значення «Відслонення нижньо протерозойських конгломератів»	Геологічний	6,6	Ленінська сільська рада	Рішення III сесії обласної ради ХХІІІ скликання від 17.09.1998 р.
6.	Заказник місцевого значення «Раївка»	Ландшафтний	206,5	ДП «Радомишльське ЛМГ»	Рішення 21 сесії Житомирської облради V скликання від 09.09.09. № 883 «Про утворення та розширення об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення»
7.	Заказник місцевого значення «Заміри»	Ландшафтний	34	ДП «Радомишльське ЛМГ»	Рішення 21 сесії Житомирської обласної ради V скликання від 09.09.09. № 883 «Про утворення та розширення об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення»

Джерело: побудовано автором на основі опрацьованого матеріалу із: Ксьондз С.В. Обґрунтування напрямів підвищення ефективності економічної діяльності лісових господарств. Агросвіт. 2019. № 20. С. 64–70 [2]

Необхідно відмітити, що інвентаризаційні роботи на лісових об'єктах ПЗФ у Радомишльській громаді, на жаль, не проводяться регулярно. Про невідповідний стан об'єктів повідомляють лісгосподарські підприємства, але оцінюють їх відповідність, чи

невідповідність суто за лісівничими показниками. За цими ж показниками призначаються господарські заходи. Чіткої системи критеріїв для оцінки, а також специфічної для охоронних об'єктів системи ведення господарства ще не розроблено.

Вивчення об'єктів ПЗФ показало, що вони досить захаращені. Очистка їх проводиться, як правило, в рівнинних і передгірних лісах. Встановлено, що очистка дрібної захаращеності шляхом складання деревини в купи для перегнивання (особливо шпилькового тонкоміру) покращує ґрунтоутворення, естетичний вигляд. Хоч з лісівничої точки зору проведені дії оцінюються по різному. Після вивчення даного питання ми прийшли до висновку, що старий частковий вітровал і бурелом слід залишати на місці, а свіжий (особливо завислі дерева, або ті, що контактують із здоровими) – уважно розробляти. При цьому його теж залишають на місці в разі значної стрімкості схилів та на кам'янисто-щербенистих ґрунтах. Це сприяє швидкому перегниванню деревини, зменшує контактування її із ростучими деревами, яке часто призводить до механічних пошкоджень і загнивання здорових рослин. В кращих ґрунтових умовах, на схилах стрімкістю до 15°, можливо, варто забирати свіжу деревину невеликими сортиментами з допомогою кінного транспортування, або ж виносити вручну. Стара захаращеність при цьому залишається на місці. Ця процедура допускається за відсутності порушення рослинного і ґрунтового покриву. При такому підході до впорядкування захаращеності покращуються естетичний вигляд ділянки, прохідність лісу, ґрунтові умови та умови для природного відновлення насаджень, зменшується пожежонебезпечність. У пралісових екосистемах заходи з очистки насаджень від захаращеності проводити не доцільно.

Що стосується присутності в насадженнях ПЗФ вже відпрацьованого короїдами сухостою, то незначна кількість його в деревостанах (до 30 шт./га) доцільна (особливо у заповідних урочищах) для приналежності птахів та невеликих звірів (куниці, білки тощо), які роблять тут душла і розмножуються.

Деревостани на територіях і об'єктах ПЗФ втрачають своє функціональне призначення під впливом комплексу кліматичних, біотичних і антропогенних чинників. Серед антропогенних варто виділити санітарні рубки, лісівничо-необґрунтовані очистки від захаращеності, прилягання до насаджень ПЗФ зрубів, ділянок з доглядовими рубками, а також їх віддалі донаселених пунктів та пасторальні навантаження, які призводять до пошкодження та знищення сходів, підросту і задерніння ґрунту, масові пошкодження дерев у приполонинних лісах, відсутність ретельної охорони об'єктів та їх належного натурального оформлення. Стихійними явищами, що впливають на стан деревостанів, є вітровали, буреломи, сніголами, а з біотичних – шкідники та хвороби, викликані дереворуйнівними грибами.

Негативні чинники й загрози є максимальними для заказників місцевого значення «Радомишльський», «Берви» та «Заміри», мінімальними – для заказників «Гута» та «Заміри». Поширеними загрозами є вирубування, збирання рослин, туризм і відпочинок, а також засмічення. Результати оцінки біологічної важливості є протилежними. Чим більшим є екологічне значення території, тим суворішою є охорона. Тому «Гута» отримав найвищий бал. Високою є також цінність заказників «Заміри» та «Раївка». Висока важливість об'єктів пояснюється виконанням ними ландшафтних функцій, наявністю біорізноманіття, взаємозв'язком з іншими системами.

Високе соціально-економічне значення має «Гута», найменше – «Бери» та «Заміри», що пояснюється відсутністю виняткових рис, неможливістю сталого використання ресурсів через відсутність необхідного механізму і слабкість охорони. Основними заходами, спрямованими на підвищення ефективності роботи і ступеня захищеності аналізованих територій, повинні бути: привернення уваги та посилення участі місцевих громад у розв'язанні проблем територій; збільшення фінансування управління та охорони; посилення контролю за незаконною вирубкою й хаотичним відпочинком населення; уведення територій до складу регіональної чи локальних екологічних мереж; збільшення стійкості заповідних об'єктів.

Таким чином, можна підсумувати, що Радомишльська громада є важливим туристичним центром Житомирщини, завдяки своїм унікальним природним та історичним ресурсам. Сільське господарство та лісництво відіграють ключову роль у розвитку економіки громади. Важливо звернути увагу на раціональне використання цих ресурсів для забезпечення сталого розвитку та збереження природи. Аналіз природно-заповідного фонду громади показав наявність проблем, таких як захаращеність лісів та несистематичність інвентаризаційних робіт. Ці питання потребують негайного вирішення та впровадження систематичних підходів до управління природними ресурсами. Отже, для досягнення успіху у збереженні природних резерватів та сталому розвитку громади важливо вжити комплексних заходів, спрямованих на збереження біорізноманіття та забезпечення екологічної стійкості у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гуцало М. Вплив туризму на природно-заповідний фонд України. *Екологія та природокористування*. 2019. Т. 9, № 2. С. 48-56.
2. Ксьондз С. В. Обґрунтування напрямів підвищення ефективності економічної діяльності лісових господарств. *Агросвіт*. 2019. № 20. С. 64–70.

3. Кулініч Т. В., Гичка О. В. Новації в управлінні підприємствами лісової і деревообробної галузі України за вектором стабільного розвитку. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. № 5. Том 2. С. 167–173.

4. Лисенко І. А. Проектування територій природно-заповідного фонду. *Екологія та природокористування*. 2017. Т. 7, № 2. С. 30-36.

5. Радомишльська громада. URL: <https://radmr.gov.ua/> (дата звернення 20.10.2023).